

LEVÉL SÓSHARTYÁNBÓL

Kedves Pál!

Sok szempontból egyet gondolunk az irodalom mai helyzetéről. Az irodalmat a művelői éltetik, ha az olvasói tábora megfogyatkozott. Talán még azt is megkockáztathatom, amennyiben kivonnánk mindazokat az olvasók köréből, akik valamilyen szinten tollforgatók, s az így kapott „szimpla” műélvezők számát összevetnénk az írókéval, akkor a kacsacsőrnek nevezett relációjel csúcsánál nem biztos, hogy az írók állnának. Ennek oka természetesen rendkívül összetett. Csupán egy a sok közül: a médiumoknak ma már számos típusa létezik, s mindegyik könnyebb befogadhatóságot kínál, mint az írott anyag. A szöveget értelmezni, megérteni kell, a képet nem feltétlenül. S ezen az sem változtatna, ha primitívebb művek létrehozását célozná meg az íróársadalom, mert a szöveg befogadásának csakis az értelmezés lehet az alapja. Az, amiről próbálnak leszoktatni és igyekezünk leszokni.

Viszont arról se szabad elfeledkeznünk, az irodalom művelőinek jelentős része fittyet hány az olvasói igényekre (s ez alatt nem feltétlenül a mívség hiányát értem, bár ilyenre is lehetne példát találni); sokszor nem csak nincs eleje és vége egy-egy regénynek, de története se. Az irodalom időnként öncélú „szövegfosásnak” tűnik. Nincs, ami megragadja, a művön végigvezesse az olvasót. Elmarad az élmény. Ebből következően számos kortárs törekvés zsákutcának tekinthető. Nem csak a folytathatatlansága folytán – amit inkább erényszámba veszünk –, hanem hallgatásunk, elfogadásunk révén is, minthogy a kritikai észrevételek rendre elmaradnak föléle, meghagyva az alkotót abban a hitben, hogy zseniálisat teremtett.

Írod a Levél Rodostóbólban: „A mai mediatisált [...] világban nagyon könnyű valaminek, így a művészetnek is a látszatát kelteni. [...] De senki se gondolja, hogy az itt vagy bárhol elért publicitás önmagában már értéket is jelent. [...] Az érték nem demokratikus valami. Nem lehet mással, mint tehetséggel és munkával létrehozni.” Ezzel maximálisan egyet lehet érteni. S úgy vélem, nem csak vallod ezt, eszerint is élsz, dolgozol. Leginkább értünk, kortársaidért, valamint a jövőnkért. Buzdítva a jóra, nyesegetve a vadhajtásokat, elméleti háttérrel látva el leveleiden keresztül.

Itt kell elmondanom, az általad művelt irodalmi levél műfaja nem kis kihívást jelent, hiszen komoly retorikai ismeretet és gyakorlatot feltételez, s olyan mértékű nyíltságot, személyességet, ami mind a megszólított, mind a véleményalkotó és -nyilvánító embert bizonyos értelemben lemezteleníti. Ráadásul polihisztorságot is kíván – mint ahogyan arról a Bábeli adományokban tanúbizonyságot is teszel. Otthonosan mozogsz a mindennapi élet apró-cseprő ügyeitől elindulva a filozófia mélyen szántott berkeiig. Az a benyomásom, levelezőpartnereid ismeretlen terepre aligha csábíthatnak.

Hadd kezdjem ott, irigylésre méltóan jó címet találtál az írásaidhoz. A bábeli fordulaton már ezzel fordítottál egyet. A nyelvi sokszínűséget adományként fölfogva magad is gyakorlod ezt. Lenyűgöző az a széles horizont, amelyet tekinteteddel, kapcsolataiddal befogsz. Ha megkísérelném címszavakban felsorolni, eltartana egy ideig, míg mind számba venném, s akkor se lehetnék bizonyos abban, nem maradt-e ki valami.

Irodalmi leveleid egy klasszikus (bevezetés, tárgyalás, befejezés) hagyományok mellett elkötelezett gondolkodóról vallanak, ugyanakkor egyáltalán nem állítható az, műveltséged pusztán ezt az oktatáson keresztül kanonizált teret fogná be. Napjaink legjelentősebbnek tartott bölcselőiből alaposan felkészültél, elméleteik elmélyült ismeretét bizonyítod a legkülönbébb összefüggésekben, különösen a számomra legkedvesebb résznel, a Liget folyóirat tematikus számaihoz történő hozzászólásaidban. Pontos és nyílt beszéded itt túlnyomórészt vegytiszta filozófiává nemesedik. Ráadásul teszed ezt úgy, hogy az adott téma továbbgondolkodására, elmélyültebb ismeretének megszerzésére ösztönöz – nyelvileg rendkívül egységes színvonalon.

Talán nem árulok el nagy titkot, de úgy olvastalak, mint a borivó, amikor évek érlelte minőségi nedűt fogyaszt: kóstolgatva. Mindig csak egy-két írást, ám annak minél több zamatát kiélvezve. Ha megmutatnám, láthatnád a könyveden a kezem nyomát, a kiemeléseim. Ez mindenképp jelzi, munkád mennyire fontosnak tartom. Évtizedek óta egyik fokmérője az olvasmányaimnak, hogy talállok-e bennük kiemelni-, továbbgondolnivalót. Nálad bőséggel találtam.

Irodalmi leveleid másik hangsúlyozandó értéke a kor- és irodalomtörténeti vonulata. Ha valaki egyszer fel kívánja dolgozni a XXI. század első évtizedének végét, számára megkerülhetetlen leszel. Belső világot társz fel, s egy kutatónak ide a legnehezebb bepillantani. Az, hogy mi történik, történt a „színpadon”, arról az alkotók, a művek medializálása révén tudhatunk. Ez viszont csak a felület. Az, amit nehéz el- vagy levakarni. Maszk, melyben ott is ott van az ember, de csak a publikus része. A színpalak mögött megnyilvánuló, az eleven már nem. Ő látszatok felől megközelíthetetlen. Éppen a megismerése elé görgetett akadályt számolod fel a leveleiddben, a leveleiddel, hiszen irodalmi reflexióid révén túlnyomórészt az alkotók magánvilága felé nyitasz rést. Odavezetsz, és kulisszatitkokat bocsátasz közkézre.

Hans-Georg Gadamer Igazság és módszer című munkájának alaptéziséből kiindulva írod (Világteremtés – történetekkel): „A történelem (ha van ilyen egyáltalán) egy, a történet viszont annyi, ahány a vele diskurzusba elegyedő személy.” A szöveg az identitást alapozza meg. A történelmi a nemzetét, a történeti az egyénét. E kettő határmezsgyéjén mozogsz és mozgatsz a Bábeli adományokon belül.

Olvásoként az, ami némi hiányérzetet generált bennem, a Levelek, levelezések ciklus írásaival kapcsolatosan keletkezett. Éppen abból adódóan, hogy a levelek születésekor nem feltétlenül mértékadóként volt jelen a közélettel szándéka. Ebből következően nem minden esetben világosan tapintható ki az, mire vonatkozik egy-egy reflexiód. Ilyenkor a bennem lakozó kisördög iszonyúan szomjássá vált leveled előzményének, levelezőtársad levelének ismeretére. Különösen Buzás Hubával folytatott diskurzusod kapcsán éreztem azt, egy párbeszédnek csupán az egyik szólamát hallom, pedig a másik is éppoly fontos lehet. Mire is reflektálsz? – a kíváncsiság kevés híján lyukat rágott az oldalamon. Ha most oldalfoltozottan szaladgálnék, akkor a Bábeli adományok tehetne róla.

Azt sem igazán értem – illetve talán értem, csak én nem éltem volna vele –, miért kellett mikesi utalással felvezetned a könyved írásait. Te is tisztában vagy azzal, leveleid mennyiben mások, nem mikesiek. Eleve nem fiktív személy(ek)hez szólnak, és nem a tudósítás kizárólagos szándékával. Mikes levelei hihetetlenül fontos beszámolók az adott történeti korról, de nem a párbeszéd jegyében születtek. A tieid sem kevésbé fontosak, csak személyes kapcsolataid mentén fogantak. Ez merőben más alapállás. Szerintem – húsbavágóbb. Mind a te, mind a levelezőtársaid elevenjét érinti. Ráadásul a kötet további részében ez a mikesi indíttatás sehol sem nyer megerősítést. Számomra az „édes Néném” nélkül is telitalálat lenne a bevezetődben kifejtett.

Könnyű dolgunk bizonyosan nem lenne, ha megkísérelnénk összeszámolni az elmúlt évszázadok során eltűnt nyelveket. A tekintetben is csak találgatni tudnánk, jelenleg mennyit fenyeget hasonló sors a globalizáció, vagy épp a média létezés feletti térnyerése következtében. Mindegyikkel egy-egy visszahozhatatlan világ veszett, vész el. Közismert, a magyar nyelvet is hányféle ízzel beszélték még egy-két emberöltővel ezelőtt. Napjainkra a magyarországi nyelvszigetek többé-kevésbé felszámolódtak, egyre inkább a közvetített forma, nyelvi alakzat válik (vagy már vált) általánossá. Az egyenbeszéd, az egyenhang, még ha tiltakozunk is ellene. S miért ne tennénk? Őrizd hát és gyakorold a megszólalásbeli sokszínűséged! Adomány ez. Kevesek adománya.

Magam is leveleidre várva, baráti öleléssel az „adományok”-ért és azon is túl:

Péter

(Suhai Pál: *Bábeli adományok*, Bp. 2011. Napkút kiadó)